

Antoni Porzeziński

Nowe stanowiska archeologiczne w Cedyni, Osinowie Dolnym i Steklnie

Rocznik Chojeński 3, 11-19

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Antoni Porzeziński*

Szczecin

NOWE STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE W CEDYNI, OSINOWIE DOLNYM I STEKLNIE

Liczne inwestycje budowlane w latach 1997–2001 na terenie powiatu gryfińskiego pozwoliły na odkrycie kilkunastu nowych stanowisk archeologicznych, nieodnotowanych podczas prospekcji terenowej (badań powierzchniowych) Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), prowadzonej na tym obszarze w okresie ostatniego ćwierćwiecza XX wieku. Nowo odkryte stanowiska archeologiczne stanowią cenne uzupełnienie dotychczasowego stanu źródeł, jakimi dysponowaliśmy do chwili obecnej. Pod względem podziału kulturowego reprezentują osadnictwo pradziejowe, wczesnośredniowieczne i późnośredniowieczne. Pozyskane podczas prac badawczych zabytki wzbogaciły zbiory Działu Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie. Terenowe prace badawcze prowadził Antoni Porzeziński z Muzeum Narodowego w Szczecinie (na terenie Cedyńi przy współudziale Czesława Krocza z Muzeum Regionalnego w Cedyńi). Na szczególną uwagę zasługują stanowiska zlokalizowane na powierzchni pierwszej terasy nadzalewowej, usytuowanej po wschodniej stronie szerokiej pradoliny rzeki Odry, świadczące pośrednio o ważnej roli, jaką pełniła rzeka w poszczególnych okresach rozwoju osadnictwa na tym terenie, pomimo nie najlepszych warunków glebowych (obszar piaszczysto-żwirowato-gliniastej moreny czołowej ostatniego zlodowacenia bałtyckiego).

* Emerytowany archeolog, były pracownik Działu Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie, specjalizuje się w archeologii średniowiecznej.

Cedynia, stanowisko 2b

Podczas prac budowlanych związanych z konserwacją i przebudową kanału ulgi w Cedyni (2000–2001), prowadzono prace ziemne na zapleczu ul. Skorupki i ul. Puławskiej, wzdłuż dolnej partii stoku wysokiej skarpy, rozciągającej się pomiędzy ul. Kościuszki a kanałem (ryc. 1). Pod warstwą humusu współczesnego o miąższości od 20 do 25 cm zalegało dość jednolite podłoże glebowe w postaci intensywnie szarosiwego, drobnoziarnistego piasku. W warstwie humusu, odsłoniętej w skarpie rowu, występowały luźno zalegające artefakty archeologiczne w postaci ceramiki późnośredniowiecznej z XIII–XV w. i ceramiki nowożytnej z XVI wieku. Materiał zabytkowy zalegał na odcinku o długości ok. 100 m. Pozyskane materiały zabytkowe potwierdzają penetrację osadniczą tego miejsca (zaplecze ul. Skorupki) w okresie od XIII do przełomu XV/XVI wieku. Układ konfiguracji powierzchni terenu (lekką wypłaszczone powierzchnia stoku tuż powyżej kanału ulgi o szerokości od 10 do 30 m) pozwala wnioskować o intensywnym wykorzystaniu tego miejsca pod lokalizację późnośredniowiecznej zabudowy, związanej najprawdopodobniej funkcjonalnie z osiedlem rybackim. Relikty naziemnej konstrukcji budynków ulec mogły zniszczeniu podczas intensywnej, ogrodowo-rolnej uprawy stoku w okresie od XVIII do końca XX wieku. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie, nr inw. Kw/510.

Cedynia – stanowisko 9a

Podczas nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego prac ziemnych, prowadzonych w ramach realizacji inwestycji „Polder cedyński – kanał ulgi, zadanie 3, etap III”, w 2001 r. odkryto nowe stanowisko archeologiczne 100 m na północny wschód od stanowiska nr 9 (powyżej cieku kanału ulgi) na niewielkim, trójkątnego kształtu polu uprawnym, usytuowanym w dolnej partii łagodnie opadającego stoku wzniesienia poniżej ul. Kościuszki (ryc. 1). Na powierzchni pola zalegały luźno artefakty archeologiczne, reprezentowane przez zbiór 18 fragmentów ceramiki pradziejowej z okresu wpływów rzymskich, 1 fragment ceramiki wczesnośredniowiecznej z VIII–IX wieku, 3 fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej z XIV–XV wieku oraz 5 fragmentów kości zwierzęcych. Wszystkie artefakty wystąpiły w rozrzucie przestrzennym o wymiarach 90 × 15/20 m. W świeżo profilowanej skarpie kanału nie stwierdzono występowania wychodnej warstwy kulturowej. Nowo odkryte stanowisko obejmuje swym zasięgiem skraj wysokiej, płaskiej terasy nadzalewowej – ograniczonej od strony ul. Kościuszki wysoko wypiętronym stokiem wzniesienia. Łączna

powierzchnia stanowiska wynosi ok. 15 arów. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie, nr inw. Kw/511.

Cedynia – stanowisko 15c

W odległości ok. 150 m na południowy zachód od stanowiska 15b (wzdłuż osi wału) odkryto po wschodniej stronie kanału ulgi, w trakcie prowadzonego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego w 2001 r., nowe stanowisko archeologiczne, usytuowane na pierwszej terasie nadzalewowej u podnóża stromego stoku mocno wypiętrzonej kulminacji nad łagodnym łukiem kanału (ryc. 1). We wschodniej, profilowanej skarpie kanału wystąpiły w warstwie humusu luźno zalegające fragmenty ceramiki pradziejowej (8 – należące do kultury łużyckiej z wczesnej epoki żelaza – halsztatu). Materiał zabytkowy zalegał na odcinku o długości ok. 70 m. Analiza konfiguracji miejsca odkrycia materiału zabytkowego pozwala wnioskować o istnieniu w tym miejscu niewielkiej osady pradziejowej kultury ludności łużyckiej, ułożonej na niewielkiej terasie nadzalewowej o powierzchni nieprzekraczającej 30 arów. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/514.

Cedynia – stanowisko 47a

Przy końcowym odcinku kanału ulgi, ok. 150 m przed stanowiskiem 47, bezpośrednio na północny wschód od niego, odkryto podczas prowadzonego nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego w 2001 r. nowe stanowisko archeologiczne, reprezentowane przez osadę wielokulturową (ryc. 1). Osada położona jest na pierwszej terasie nadzalewowej, w bezpośrednim sąsiedztwie stromego stoku cypłowatego wzniesienia. Po obu stronach kanału odkryto fragmenty ceramiki, zalegającej w warstwie humusu i na powierzchni piaszczystego podglebia (do głębokości 20-25 cm poniżej poziomu powierzchni współczesnej) na odcinku o długości ok. 60 m. W odsłoniętych nawarstwieniach glebowych nie stwierdzono występowania wypełniska warstwy kulturowej lub pozostałości wypełniska obiektów osadniczych. Łącznie zebrano 10 fragmentów ceramiki kultury łużyckiej z wczesnej epoki żelaza (Ha), 6 fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej ręcznie lepionej (w tym jeden fragment krawędzi wylewu naczynia), dość charakterystycznej dla starszej fazy wczesnego średniowiecza z VII/VIII–IX wieku. Łączna powierzchnia stanowiska nie przekraczała 20 arów. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/515.

Osinów Dolny – stanowisko 12

Podczas nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego prac ziemnych prowadzonych w 1997 r., a związanych z realizacją przebudowy węzła drogowego na przejściu granicznym w Osinowie Dolnym wraz z przebudową całej infrastruktury mediów w obrębie miejscowości, odkryto nowe stanowisko archeologiczne, usytuowane w północno-zachodnim skraju wsi, pomiędzy ostatnią zabudową gospodarczą a małym ciekim wodnym i drogą gruntową, prowadzącą do wału przeciwpowodziowego nad rzeką Odrą (ryc. 2). Na stoku niewielkiej kulminacji terenu i przylegającego do niego lekko podmokłego terenu odkryto w 1997 r. liczny materiał zabytkowy, zalegający w warstwie humusu współczesnego (ziemi ormej) na powierzchni ok. 20 arów. Łącznie z powierzchni nowo odkrytego stanowiska zebrano 22 fragmenty ceramiki, reprezentujące 5 ułamków naczyń glinianych z okresu wczesnego średniowiecza (w tym 4 fragmenty grubościenne, ręcznie lepienne – datowane na VII–IX wiek), 9 fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej z drugiej poł. XIII–XIV w. i 8 fragmentów ceramiki nowożytnej z XVI–XVIII wieku. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. A/21.803

Osinów Dolny – stanowisko 13

Podczas kontynuacji nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego prac ziemnych związanych z przebudową węzła drogowego w Osinowie Dolnym, odkryte zostało nowe stanowisko archeologiczne, położone ok. 90 m na północ od skraju drogi Osinów Dolny – Cedynia, na niewielkim polu ornym nad małym rowem melioracyjnym i ciekim strumienia (ryc. 2). Łączna powierzchnia stanowiska nie przekraczała 20 arów. Materiał zabytkowy zalegał na powierzchni pola w dość regularnym rozrzucie przestrzennym, nietworzącym wyraźnego skupiska. Łącznie zebrano 8 fragmentów naczyń glinianych reprezentowanych przez 3 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej z IX–X w., 2 fragmenty ceramiki późnośredniowiecznej z 2 poł. XIII–XIV w. i 3 ułamki naczyń nowożytnych z XVIII wieku. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. A/21.802

Steklno – stanowisko 12

Podczas nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego nad pracami ziemnymi związanymi z budową infrastruktury technicznej (mediów sanitarnych i kolektora ściekowego) w obrębie miejscowości Steklno – odkryto w 1999 r. nie-

znane dotychczas stanowisko archeologiczne, położone ok. 380 m na południowy zachód od południowego skraju wsi Steklna, na mocno opadającym stoku wysokiego wzniesienia po zachodniej stronie Jez. Steklna (ryc. 3). W głębokim wykopie liniowym odsłonięta została na odcinku o długości 46 m wychodna warstwa kulturowej wraz z wypełniskiem 2 obiektów osadniczych (jam). Przeprowadzono archeologiczne badania ratownicze, poszerzając powierzchnię odkrywek. Łącznie odkryto 5 wczesnośredniowiecznych obiektów osadniczych i wychodną warstwę kulturowej z licznym materiałem zabytkowym (fragmenty ceramiki, osetki kamienne). Wypełniska stropów obiektów zalegały na głębokości 50 cm poniżej poziomu powierzchni współczesnej (pola ornego). Miąższość wypełniska warstwy kulturowej zróżnicowana, od 5 do 20–23 cm grubości. Wypełnisko warstwy koloru ciemnoszarego i czarnego z dużą ilością silnie przepalonych i rozdrobnionych kamieni, popiołu i drobnych ułamków ceramiki. Maksymalny zasięg przestrzenny osady nie przekracza powierzchni ok. 25 arów. Krawędź stanowiska stanowi wysoka skarpa (od 1,5 do 3,5 m wysokości), przecięta drogą gruntową wzdłuż zachodniego brzegu jeziora. Materiał zabytkowy, pozyskany z wypełniska obiektów i wychodnej warstwy kulturowej, pozwala odkrytą osadę datować na VIII–IX wiek. Dokumentacja naukowa i materiały zabytkowe z prowadzonych badań ratunkowych znajduje się w Dziale Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/517.

Steklna – stanowisko 13

Podczas dalszej kontynuacji prac ziemnych w 1999 r. (wykopu liniowego pod media sanitarne) nad południowo-zachodnim brzegiem Jez. Steklna, odkryto nowe stanowisko archeologiczne – osadę pradziejową, reprezentowaną przez 2 obiekty osadnicze (paleniska) i wychodną warstwę kulturowej, ciągnącej się na odcinku 34 m. Stanowisko położone jest w dolnej partii dość mocno wypiętrzonego wzniesienia, opadającego w kierunku cypla jeziornego (ryc. 3). Krawędź stanowiska stanowi aktualnie skarpa o wysokości od 1,8 do 1 m, przecięta na całej długości drogą gruntową do ośrodka letniskowego nad południowym brzegiem jeziora. Strop wypełniska odkrytych obiektów (palenisk) zalegał na głębokości 76–80 cm poniżej poziomu powierzchni współczesnej. Przeprowadzono archeologiczne badania ratownicze. Wypełnisko wychodnej warstwy kulturowej charakteryzowało się ciemnoszarym wypełniskiem i niewielką ilością bardzo drobnych fragmentów ceramiki. Niewielka ilość materiału ceramicznego zalegała też w wypełnisku palenisk. Słabo zachowany materiał zabytkowy nie pozwala na precyzyjne datowanie stanowiska (okres wpływów rzymskich?). Dokumentację z badań i materiał zabytkowy zdeponowano w Dziale Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/518.

Steklno – stanowisko 14

Podczas kontynuacji nadzoru archeologiczno-konserwatorskiego w 1999 r. prowadzono badania powierzchniowe najbliższego otoczenia końcowego odcinka wykopu liniowego nad południowo-zachodnim skrajem Jez. Steklno. Na rozległym stoku wysokiego wzniesienia, opadającego w kierunku południowym, znaleziono dwa krzemaki (fragment wióra i odłupek krzemieny), które ogólnie datować należy na epokę kamienia (neolit). Trudne warunki terenowe nie pozwoliły na dokładniejsze przeszukanie powierzchni stanowiska (ryc. 3). Materiał zabytkowy złożono w Dziale Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/519.

Steklno – stanowisko 15

Podczas prac ziemnych związanych z budową kolektora ściekowego instalacji sanitarnej w północno-wschodniej części miejscowości Steklno (prowadzonych w pierwszej połowie marca 1999 r.), w bezpośrednim sąsiedztwie wykopu liniowego, prowadzonego północnym skrajem pobocza drogi asfaltowej, odkryto nowe stanowisko archeologiczne, usytuowane na polu ornym i ogrodzie przyzagrodowym pierwszego, skrajnego zabudowania gospodarczego (posesja nr 2 w Steklnie). Stanowisko usytuowane jest na kulminacji i stoku wzniesienia, położonego ok. 180–200 m na północ od Jez. Steklno (ryc. 3). Na powierzchni pola ornego o wymiarach 150 × 50 m wystąpił liczny materiał zabytkowy w postaci krzemaków i fragmentów ceramiki. Pod względem przynależności kulturowo-chronologicznej wydzielono: 7 krzemaków (w tym 3 odłupki retuszowane), które ogólnie datować należy na epokę kamienia - neolit, 11 fragmentów ceramiki pradziejowej (zaliczonych do okresu halsztackiego i lateńskiego), 133 fragmenty ceramiki późnonowżytniej z 2 poł. XIII–XV w. i 5 ułamków naczyń nowożytnych z XVI wieku. Największe fragmenty naczyń średniowiecznych odkryte zostały w warstwie humusu w ścianie wykopu liniowego na wysokości ogrodu i posesji gospodarstwa nr 2. Grubość warstwy humusu wynosiła tu od 30 do 38 cm, a pozyskany materiał ceramiczny reprezentował późną fazę średniowiecza z XV w. i jest niewątpliwie związany z kierunkiem rozwoju przestrzennego wsi. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/520.

Steklno – stanowisko 16

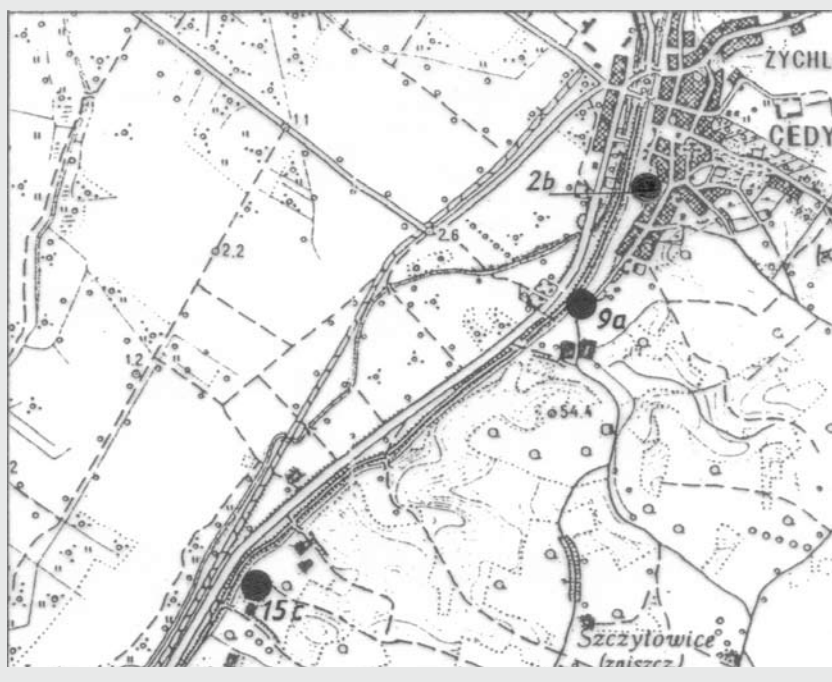
Podczas prowadzenia nadzoru nad wykopami liniowymi w obrębie wsi Steklno odkryto w 1999 r. na poboczu placu sportowego (usytuowanego przy

szosie do Czarnówka), bezpośrednio na wschód od niego - nowe stanowisko archeologiczne, reprezentowane przez osadę pradziejową, położoną nad niewielkim oczkiem zastoiskowym na powierzchni pola ornego o wymiarach 50 x 20 m. Łącznie z powierzchni pola zebrano 16 fragmentów ceramiki pradziejowej, reprezentującej kulturę lużycką z okresu halsztackiego i lateńskiego. Materiał zabytkowy znajduje się w zbiorach Działu Archeologii MN w Szczecinie, nr inw. Kw/521

Nowo odkryte stanowiska z okresu wczesnego średniowiecza uwzględnione zostaną w nowym (zbiorczym) opracowaniu osadnictwa Ziemi Cedynskiej, planowanego na rok 2011/2012.

NEUE ARCHÄOLOGISCHE STÄTTEN IN CEDYNIA (ZEHDEN), OSINÓW DOLNY (NIEDERWUTZEN) UND STEKLNO (STEKLIN)

Zahlreiche Bauvorhaben im Landkreis Gryfino in den Jahren 1997–2001 ermöglichten, mehrere archäologische Stätten zu entdecken, die in der während der letzten 25 Jahren des 20. Jahrhunderts durchgeführten archäologischen Prospektion nicht festgestellt wurden. Diese neuen archäologischen Stätten bilden eine wertvolle Ergänzung zu den bisher bekannten Quellen. Sie repräsentieren die prähistorische Kultur, das frühe und späte Mittelalter. Die neu entdeckten Denkmäler bereichern jetzt die Sammlung der archäologischen Abteilung des Nationalmuseums in Szczecin.

Ryc. 1. Cedynia, pow. gryfiński. Plan sytuacyjny stanowisk: 2b, 9a, 15c, 47a
(mapa w skali 1 : 25 000)

Ryc. 2. Osinów Dolny, pow. gryfiński. Plan sytuacyjny stanowisk: 12, 13
(mapa w skali 1 : 25 000)

Ryc. 3. Stekno, pow. gryfiński. Plan sytuacyjny stanowisk: 12, 13,
14, 15, 16 (mapa w skali 1 : 25 000)